एकाइ १५ · से गुम्बाको सुन्दरता

अध्ययन टिपोट

BLE मा कस्तो प्रश्न सोधिन्छ

- **CDC को तालिका एकाइ होइन, सिप जाँच्छ:** शब्दभण्डार ६ · वर्णविन्यास ३ · भाषिक संरचना ७ · पठन बोध ७ · बुँदा टिपोट र सारांश लेखन ४ · निर्देशित रचना ३ · व्यावहारिक लेखन ३ · भाव विस्तार/व्याख्या ३ · पाठगत बोध ९ · निबन्ध लेखन ५
- **शब्दार्थ (२):** मौलिक तीन, आगन्तुक एक
  - पाटन
  - दौँतरी
  - अगणित
  - सदरमुकाम
- **वाक्य रचना (२):** उखान वा टुक्काबाट एक; पारिभाषिक वा अनुकरणात्मकबाट एक
  - भुलुकभुलुक
  - सिउसिउ
  - फुसफुसे
- **वाक्य सम्पादन (२):** पदयोग, पदवियोग पनि: काम मा → काममा, गर्नु पर्छ → गर्नुपर्छ
- **वाक्य परिवर्तन (३):** एक वाच्य वा वाक्यबाट; बदल्ने
  - सरल
  - संयुक्त
  - मिश्रमा
- **बुँदा टिपोट, सारांश (४):** चार बुँदा, एक तिहाइमा सारांश
- **भाव विस्तार वा व्याख्या (३):** ‘उत्तरतिर हिउँचुलीको झन् बढ्ता खात र आलोक थियो।’
- **पाठगत बोध (४, ५):** अंशबाट अति छोटा उत्तर; लामो उत्तर: डोल्पाको जीवन शैली
- **निबन्ध लेखन (५):** ‘अविस्मरणीय यात्रा’; १२५ शब्दभन्दा नघटाई

पाठको सार

- **विधा: नियात्रा** (यात्रा वर्णन, यात्रा निबन्ध): आफैँले गरेको यात्राको देखेभोगेको कुरा साहित्यिक ढङ्गले; ‘म’, ‘हामी’; भूत कालमा
- **लेखक:** युवराज नयाँघरे (वि.सं. २०२६); १५/१६ जनाको टोली
- **डोल्पा:** पश्चिम उत्तरी उच्च हिमाली जिल्ला, उत्तरमा तिब्बत
- **शे-फोक्सुन्डो राष्ट्रिय निकुञ्ज:** नेपालकै सबैभन्दा ठुलो, सन् १९८४, ३,५५५ वर्ग किमि
- **यार्चागुम्बा:** आधा किरा, आधा बिरुवाको रूपमा लिइन्छ; वास्तवमा **ढुसी**, ३,००० देखि ५,००० मिटरमा पुतलीको लार्भाभित्र उम्रन्छ; स्वास्थ्य लाभको पर्याप्त प्रमाण छैन
- **खच्चड:** क्यामु, गोरी, डल्ली...; नाम लिनासाथ अडिन्छन्; सिटीले बटुवालाई सतर्क गराउँछन्
- **चौँरी:** भाले **याक** (भारी, हलो), पोथी **नाक** (दुध)
- **सेलरी सुम्दो:** १३ पटक फन्को मारे मानसरोवर कैलास पुगेको मानिन्छ
- **से गुम्बा:** गोन्पा
  - पाँचछ परिवार
  - १२ वर्षमा ठुलो पूजा र मेला
  - मूल लामा निमा टासी लामा
  - दुई वर्षमा लामा फेरिन्छन्
  - भदौमा जात्रा
- **हिमाली जीवनशैली:** साना, टाढा टाढा बस्ती; पशुपालन र खेती (फापर, आलु); जेठमा जोखिम मोलेर यार्चा; सामान खच्चडले
- **आम्दानी:**
  - चौँरी
  - भेडा
  - यार्चागुम्बा
  - च्याङ्ग्रा
  - आलु

सन्देश: देशभित्रै अद्भुत प्रकृति र पुरानो संस्कृति छन्, चिन्न दुःख गर्नुपर्छ; हिमाली भेगका समस्या (स्याउको बजार, यार्चाको जोखिम) पनि देख्नुपर्छ

पडाव	देखेको	भोगेको, सोचेको
जुफाल, दुनै	उच्च हिमाली जीवनशैली	हावापानीमा घुलमिल हुन बसिबियाँलो
रूपगाड, छेप्का	ठुलीभेरी, लुङतर, बोन धर्मका मन्त्र	आपट्टे बाटो; स्याउ बजार नपाएर कुहिएको: बजार व्यवस्थापनको समस्या
बोरिङ	नदी; यार्चागुम्बा टिप्ने ठाउँ	भित्र पसिना, बाहिर चिसो; यार्चा टिप्नेको जोखिम
रिग्मो, से फोक्सुन्डो	निलो ताल, छहरा; कान्जिरोवा; चौँरी	मन्त्रमुग्ध; ‘मन बाहिर, तन भित्र’
लेखेढुङ्गा	भोजपत्रको जङ्गल	टाउको दुख्ने, ओठ फुट्ने; ‘तुमी पूरै डोल्पाली भया छौ’
४,२०० मिटर, खर्क	काँडेदार बुट्यान, चट्टानी बाटो	हावाले त्रिपाल उडाउला जस्तो
सेला पास (५,३०० मिटर)	धौलागिरि, पुथा हिउँचुली; सेलरी सुम्दो	भोक; लेक लाग्ने डर
हिउँको भिर	छोटो बाटो, हिउँले भरिएको	पटकपटक पछारिए; तलबाट हेर्दा छाती भुलुकभुलुक
से गुम्बा	करिब १,३०० वर्ष पुरानो; छालाले मोरेका बौद्धग्रन्थ	मन ढक्क फुल्यो; दुःखपछि सुखको अनुभव

तत्त्व	यस नियात्रामा
आदि	जुफालको बसाइ, यात्राको सुरु
मध्य	ठुलीभेरीदेखि सेला पाससम्मका बास, दृश्य, दुःख
अन्त्य	से गुम्बामा दुःखपछिको सुख
पात्र	लेखक, विदेशी, डम्मर, पिर्ती, कुमार, सरदार छिरिङ जाङबु शेर्पा, निमा टासी लामा
भाव	डर, थकाइ, आनन्द, दुःख, गर्व

शब्दार्थ

आपट्टे / तेर्पे: कठिन / अलि अलि भिरालो

उखरमाउलो / जख्खड: घामको चर्को राप / निकै ठुलो

हबिगत / जब्बरे: नाजुक स्थिति / दरो, मजबुत

अरिमट्ठे / उबडखाबड: साह्रो / खाल्डाखुल्डी परेको

अद्भुत / अगणित: अनौठो / गन्न नसकिने

अमूल्य / अपार: अनमोल / अत्यधिक

मन्त्रमुग्ध / सिरेटो: लट्ठ पारिएको / मुटु छेड्ने चिसो बतास

दौँतरी / अनकन्टार: बराबर उमेरको साथी / मान्छे नभएको एकान्त स्थल

पाटन / खर्क पहाडबिचको अर्धसम मैदान / गाईवस्तु चरन र गोठको जग्गा

भन्ज्याङ / छहरा: दुई चुली माझको होचो ठाउँ / पहरामा झरेको पानीको प्रवाह

- **भनाइ:**
  - मन कटक्क हुनु (मन दुख्नु)
  - मन चिउचिउ पार्नु (डरले मन सानो पार्नु)
  - जिब्रो टोकिनु (अचम्मले बोली बन्द हुनु)
  - मन ढक्क फुल्नु (गर्वले मन भरिनु)
  - धुइरिएर आउनु (ठुलो सङ्ख्यामा ओइरिनु)
- **अनुकरणात्मक:**
  - लुगलुग
  - लुइँलुइँ
  - फुसफुसे
  - ल्याफल्याफी
  - भुलुकभुलुक

व्याकरण: सरल, संयुक्त, मिश्र

किसिम	चिनारी	उदाहरण
सरल	टुङ्ग्याउने क्रियापद एउटै	खच्चड टक्क अडिए
संयुक्त	र, अनि, तर, किनभने, त्यसैले; हरेक भाग पूरा	पानी पऱ्यो **र** बाटो थुनियो
मिश्र	जब–तब, जहाँ–तहाँ, जो–त्यो, जति–त्यति; एक भाग अर्कोमा भर	**जब** हिउँ पर्छ **तब** बाटो थुनिन्छ

- **चिन्ने:** टुङ्ग्याउने क्रियापद गन्ने; गएर, दिएपछि, हेर्दै, भएकाले नगन्ने; अनि जोड्ने शब्द
- **जाँच:** 'जब हिउँ पर्छ' मात्र अधुरो (मिश्र); 'पानी पऱ्यो' पूरा (संयुक्त)
- **लेखक र भरिया बोरिङ पुगे:** 'र' ले नाम जोडेको, सरल

वाक्य	गर्ने	उदाहरण
सरल	पहिलो क्रियापद गरेर, गरेपछि; संयोजक हटाउने	लेखक ताल **पुगेर** बसे
संयुक्त	बिचमा र, अनि, तर, त्यसैले	हिउँ पऱ्यो **त्यसैले** बाटो थुनियो
मिश्र	जब–तब जस्ता जोडी	**जब** हिउँ पऱ्यो **तब** बाटो थुनियो

- **संश्लेषण:** वाक्य जोडेर एउटै; **विश्लेषण:** छुट्याएर साना वाक्य
- **संश्लेषण गर्ने:**
  - साझा कर्ता एक पटक
  - '... हुन्' को चिनारी विशेषण (मिहिनेती विद्यार्थी मङ्गल)
  - अगाडिका काममा -एर, -दै, -पछि
  - अन्तिम काम मात्र टुङ्ग्याउने
- **'ले' मिलाउने:** भइन् जस्तो 'ले' नचाहिने क्रियापदमा: **उषा** परीक्षा दिएर सफल भइन्
- **विश्लेषण गर्ने:** हरेक -एर, -दै, -पछि र विशेषणलाई पूरा वाक्य; काल उही

वर्णविन्यास: पदयोग

पदयोग: जोडेर लेख्ने; **पदवियोग:** छुट्याएर; राम बहादुर छ / रामबहादुर छ

जोडिने	उदाहरण
विभक्ति	बसबाट, काममा, मानिसले
हरू	मामाहरू, उनीहरू
नामयोगी	तपाईंसँग, उत्तरतिर, नियमअनुसार, बुबाबाहेक
आ + आफ्नो	आआफ्नो, आआफ्नै
दुई क्रिया	गर्नुपर्छ, आउनुभयो, नियालिरहेका

- **विभक्ति लागेपछि छुट्टिन्छ:** घरभित्र, तर आमाका लागि, घरको छेउमा

रचना

यात्रा वर्णन: आदि (कहाँ, कहिले, कोसँग, किन) → मध्य (ठाउँ, दृश्य, मान्छे, घटना; रमाइला र गाह्रा) → अन्त्य (गन्तव्यको अनुभव, सिकाइ)

- देखेको सँगै भोगेको
- आवाज, चिसो, गन्ध, स्वादका शब्द

स्थान परिचय: कहाँ छ → इतिहास → मुख्य आकर्षण → मान्छे किन जान्छन्

विषय विस्तार: के हो → भाग → किन महत्त्वपूर्ण → निष्कर्ष

प्रायः हुने गल्ती

✗ यार्चागुम्बा बिरुवा हो
✓ ढुसी; 'आधा किरा, आधा बिरुवा' मान्छेले लिने रूप

✗ 'र' देखेपछि संयुक्त
✓ टुङ्ग्याउने क्रियापद गन्ने

✗ 'हेरेर ... भए' मा दुई वाक्य
✓ टुङ्गिने भए मात्र: सरल

✗ जोडेर मात्र लेख्ने
✓ विभक्तिपछिको शब्द छुट्टिन्छ: आमाका लागि

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
https://science-playground.com/learn/grade-8-nepali/se-gumbako-sundarata